

POLLÁK PENTELE

**KOROK, LOKÁLIS TEREK TESTKÖZELBŐL – EGY
IRODALMI KÍSÉRLET HATÁSAI A HITELESSÉG
TÜKRÉBEN**

A BUDAPEST NAGYREGÉNY¹ ELEMZÉSE

**AGES, LOCAL SPACES FROM UP CLOSE – THE EFFECTS
OF A LITERARY EXPERIMENT IN THE LIGHT OF
CREDIBILITY**

AN ANALYSIS OF THE *GREAT NOVEL OF BUDAPEST*

Absztrakt

A tanulmány azt vizsgálja, hogyan hoz létre a *Budapest Nagyregény* mozaikszerű szerkezete új irodalmi formát, és miként tükrözi a város társadalmi-kulturális sokszínűségét. Elemzi a narratívát és a szerkesztésmódot, különös tekintettel a különböző szerzői perspektívák és stílusok kapcsolatára. Következtetése szerint a mű nemcsak irodalmi kísérlet, hanem egy folyamatosan változó város összetett portréja, amely túlmutat a hagyományos regényfogalmon.

Kulcsszavak: város, lokális terek, emlékezet, Budapest, kulturális sokszínűség

Abstract

The study examines how the mosaic-like structure of *Budapest Nagyregény* creates a new literary form and how it reflects the socio-cultural diversity of the city. It analyses the narrative and editing style, with particular attention to the relationship between the different authors' perspectives and styles. It concludes that the work is not only a literary

¹ *Budapest Nagyregény*, szerk. PÉCZELY Dóra, SZEDER Kata, TASNÁDI István, VALUSKA László, Budapest, Budapest Brand Nonprofit Zrt., 2023.

experiment, but also a complex portrait of a constantly changing city that goes beyond the traditional concept of the novel.

Keywords: *city, local spaces, memory, Budapest, cultural diversity*

A *Budapest Nagyregény* városregény. A kötet azonban ezen jóval túlmutat. Egy ambiciózus vállalkozás, amely nemcsak méretével hívja fel magára a figyelmet, hanem azzal is, hogy felveti a kérdést: vajon valóban regényről beszélünk-e? Ez a regény egy műfaj kísérlete. Az olvasónak el kell gondolkodnia a mű formáján, hiszen a könyv inkább egy panorámát, naplószerű szöveggyűjteményt vagy akár egy régészeti kutatáshoz hasonló jegyzőkönyvet tár elénk. A kötet huszonegy szerzőjének különálló, mégis egymásba fonódó írásai egy olyan összkepet alkotnak, amely Budapest jelenkori és múltbéli arcait egyaránt megmutatja.

A mű 23 fejezetből áll, amelyek mindegyike egy-egy budapesti kerület történetét dolgozza fel, és mindegyik fejezetet más-más író jegyzi. Ez a szerkezet lehetővé teszi, hogy az olvasó különböző nézőpontokon keresztül ismerje meg Budapestet. Minden fejezet egyedi hangulatot, sajátos stílust és karaktereket vonultat fel, amelyek különálló történetekként is értelmezhetők. Ezek a történetek Budapest különböző aspektusait mutatják be, beleértve a város történelmi hátterét, kulturális gazdagságát, társadalmi rétegeit és a lakói közötti kapcsolatokat.

Nemcsak az írók különböznek abban, hogyan kötődnek a világhoz (saját életvilágukhoz és városi közösségükhöz), hanem az általuk írt történetek is hihetetlenül sokfélék. Van, aki belső nézőpontból, egyes szám első személyben szólal meg, más viszont kívülről, mindentudó narrátorként mesél. Egyesek ironikus hangnemben írnak, mások komolyabb, tragikus hangulatot teremtenek, vagy éppen teljes tárgyilagosságra törekednek. Van, aki egyetlen nap eseményeit kíséri végig, míg mások évtizedeket ölelnek fel, vagy villanásszerűen mutatnak be számtalan sorsot egy-egy rövid fejezetben. Az elbeszélések sokszínűségét az is meghatározza, ki, honnan és hogyan látja a világot – hiszen Budapest, a város, mint szövet, geográfia vagy történet is máshogy mutatkozik meg attól függően, honnan nézzük. Egészen másképp látszik a város a Széna téri, tágas polgári lakás ablakából, ahogy azt Cserna-Szabó András ábrázolja, mint az újpalotai toronyház 17. emeletéről, ahogyan Karafiáth Orsolya mutatja be.²

² KOLOZSI Orsolya, *Gangviták, szigetséták, paneltragédiák – Budapest 150 éve kortárs íróktól*, (Hozzáférés: 2023. november 17.) https://konyvesmagazin.hu/nagy/budapest_nagyregeny_151.html

A mű felépítése lehetőséget ad a különböző olvasási stratégiákra: az olvasók sorban is haladhatnak, vagy követhetik saját képzeletbeli útvonalukat a város térképén, esetleg olyan helyszínekhez lapozhatnak, amelyek személyes emlékeket idéznek. Mindez azonban újabb kérdéseket vet fel. Az alineáris haladás befolyásolja a megértést, vagy épp ellenkezőleg, megerősíti azt? A bizonytalanság érzése mellett izgalmas felfedezési lehetőséget is kínál, hiszen a szerzők élettörténetének rekonstruálása élvezetes játék lehet. A szerzők és a szerkesztők közösen úgy építették fel a kötetet, mint egy nagyszabású, mégis harmonikusan összefüggő szerkezetet, ahol az egyes írók és történetek együttesen adják ki a mai Budapest teljes képét. A fejezetek változatossága és összefonódása lehetővé teszi, hogy az olvasó egy összetett, de izgalmas irodalmi utazáson vegyen részt, amely Budapest múltját és jelenét egyszerre tárja fel.

A *Budapest Nagyregény* nemcsak egy egyszerű kötet, hanem egy közösségi alkotás, amely a város sokszínűségét hivatott bemutatni. A szerzők nem csupán írásaikkal (egy kerületet kapott a szerkesztőktől minden szerző), de személyes élményeikkel és tapasztalataikkal is hozzájárultak ahhoz, hogy Budapest egy dinamikusan változó, átalakuló, ám mindig élő város képét mutassa. A könyv huszonhárom fejezete egy összetett, összefüggő történetet mesél el, amely nemcsak a város földrajzi és történelmi rétegeit, hanem a benne élők mindennapjait is feltárja. Az írók nemcsak a város különböző helyszíneiről és lakóiról mesélnek, hanem történeteikben ott van minden, ami az élet része: szerelem és boldogság, betegség és szakítás, válás és árulás, kiszolgáltatottság, honvágy, félelem, örület és halál. Ezért a könyv nemcsak a helyszínek és a szereplők, hanem az események sokféleségét is magában hordozza. A huszonhárom történet mindegyike több szálon fut, és általában két idősíkon játszódik – bár akad, ahol még több idősík keveredik. Így aki kézbe veszi a kötetet, nem egyszerűen huszonhárom történetet olvashat, hanem jóval többet, ahogy a különböző szálak kibomlanak előtte.³

Az olvasó rendhagyó, sokrétű utazásra indulhat a kötet lapjain. Találkozik a Duna partján álmodozókkal, a régi idők emlékeivel és a jelenkor mindennapi kihívásaival. A különböző írók különféle perspektívái és stílusai révén a *Budapest Nagyregény* egy irodalmi kaleidoszkóppá válik, amelyben mindenki megtalálhatja, sőt olvasás közben megkomponálhatja saját Budapestjét. Hűnek maradva a mottóhoz: „*Gyere, gyere, bárki vagy is, csinálj egy Budapestet.*”⁴

A szövegek mély rétegében felfedezhető, hogy ezek az elbeszélésszegmentumok szervesen beépített instrukciókat tartalmaznak, melyek az olvasó számára egyfajta navigációs

³ KOLOZSI, *Gangviták* (https://konyvesmagazin.hu/nagy/budapest_nagyregeny_151.html).

⁴ Budapest Brand, *Gyere, gyere, bárki is: Csinálj egy Budapestet!* A *Budapest Nagyregény* projekt bemutatóján jártunk, 2022. október 14., Budapest Brand (online) <https://budapestbrand.hu/2022/10/gyere-gyere-barki-is-cinalj-egy-budapestet-a-budapest-nagyregeny-projekt-bemutatojan-jartunk/>

eszközként szolgálnak a regény befogadásakor, mintegy használati útmutatót nyújtva a mű világához. Ez a megközelítés a szöveg narratíváját egy térképszerű struktúrába helyezi, amely lehetővé teszi, hogy az olvasó már az első pillanattól kezdve átlásson annak szerkezetén és tematikáján. A város tere az, ami leginkább összefűzi a témájukban és hangvételükben is eltérő írásokat. Emellett visszatérő motívumok – szereplők, helyszínek, idézetek – is megjelennek, amelyek szintén kapcsolatot teremtenek a szövegek között, hol szorosabban, hol lazábban összekapcsolva azokat. Egyes történetek egymásba olvadnak, összefonódnak, még akkor is, ha látszólag nincs közöttük közvetlen kapcsolat. Ez azonban nem meglepő, hiszen egy város maga is így működik: hatalmas és bonyolult kapcsolatrendszere kiszámíthatatlanul, mégis organikusan szövi össze a sorsokat és eseményeket.⁵

Műfaji szempontból azonban a regény „regényjellege” erősen megkérdőjelezhető, hiszen annak ellenére, hogy regényként definiálják, valójában inkább novelláskötet. E kettősséget erősíti az, hogy történelmi alapokon nyugvó elbeszélések sorozata, melyeket a szerzők tudatosan egy keretbe helyeztek. A tudatfolyam-technika alkalmazásával így egy egységes egészként hat a szöveg. A tudatfolyam-technika (stream of consciousness) az irodalmi narráció egy olyan sajátos formája, amely a szereplők belső világát hivatott megragadni, különös hangsúlyt helyezve a gondolatok, érzések és benyomások közvetlen és rendszertelen ábrázolására. Ez a módszer arra törekszik, hogy az emberi tudat működését a maga bonyolultságában, töredezettségében és annak akár logikától mentességében jelenítse meg, gyakran szembehelyezkedve a hagyományos, lineáris narratív technikákkal. Főbb jellemzői közé tartozik a szabad asszociációk alkalmazása, a nyelvi töredezettség, valamint az idő linearitásának felbontása, ahol az emlékek, a jelenlegi gondolatok és érzelmi benyomások folyamatosan keverednek. A narratívát a szubjektivitás uralja: a történetvilágot kizárólag a szereplő belső nézőpontjából láthatjuk, míg a külső valóság csupán töredékesen jelenik meg.⁶

Ez a szerkezet már a kezdetektől fogva kérdéssé teszi a hagyományos regényfogalmat, arra ösztönözve az olvasót, hogy az általa ismert regényjegyeket és struktúrákat keresse, és ezáltal mintegy igazolja önmagának a regény mivoltát. A novella és a regény az irodalom két meghatározó műfaja, amelyek között számos hasonlóság és különbség található, miközben a határvonalak elmosódása izgalmas lehetőségeket teremt a műfajok közötti átmenetekre és összefonódásokra.

Mind a novella, mind a regény az elbeszélő irodalom műfajai közé tartozik, melyek fókuszaikban egyformán történetmesélésre épülnek. Egyaránt rendelkeznek egy cselekményívet követő szerkezettel, amely tartalmaz bevezetést, tetőpontot és lezárást. Az események során a szerző karaktereket mutat be, akiknek a cselekedetei és belső fejlődése

⁵ KOLOZSI, *Gangvíták*, (https://konyvesmagazin.hu/nagy/budapest_nagyregeny_151.html), (Hozzáférés: 2023. november 17.)

⁶ JAMES, William, „The stream of consciousness”, *Psychology* (1892): 151–175.

révén halad előre a történet. Bár a novella és a regény alapvetően különböző célokat szolgálnak, mindkettő képes erőteljes érzelmi és gondolati hatást elérni az olvasónál. Az érzelmi és intellektuális hatás elérése érdekében mindkét műfajra jellemző a szimbólumok, metaforák gazdag használata és az egyedi nyelvezet és stílus.

A legszembeütőbb különbség a novella és a regény között a terjedelemben rejlik. A novella rövidebb műfaj, amely gyakran csak néhány oldaltól néhány tucat oldalig terjed, míg a regény jellemzően sokkal hosszabb, terjedelmesebb mű. Ebből a különbségből adódik, hogy a novella általában egyetlen, tömör történetet mesél el, amely egy meghatározott eseményre vagy élethelyzetre összpontosít, cselekménye általában egy főszálon halad, minimális számú mellékszálal. A novella időkerete jellemzően rövidebb, és csak egy adott eseményre vagy rövidebb időszakra terjed ki. Ezért a novella célja általában az, hogy egy adott konfliktust vagy témát sűrített formában mutasson be, amelynek hatása közvetlen és erőteljes.

Ezzel szemben a regény lehetőséget ad a szerzőnek, hogy részletesen kibontakoztassa a történetet, több karaktert és szálát mutasson be, és mélyebb történetmesélést végezzen. A regény szerkezeti komplexitása sokszor több nézőpontot és különböző idősíkokat is magában foglal, ami lehetővé teszi a történet világának alapos bemutatását. A karakterek jellemfejlődése a regényben jóval részletesebben kidolgozott, így az olvasó mélyebb betekintést nyerhet a szereplők belső világába és motivációikba. A regény cselekménye akár hosszú éveken átívelhet, és részletesen bemutathatja a szereplők életútját, sorsukat és személyes fejlődésüket. A regény mélységét az is növeli, hogy a történet háttérének bemutatására is több lehetőség nyílik, beleértve a világépítést, a történelmi vagy társadalmi kontextust.

A novella és a regény közötti határ nem mindig éles, és bizonyos művek átmenetet képezhetnek e két műfaj között. Az irodalomban léteznek olyan alkotások, amelyeket „kisregényként” emlegetnek. Ezek a művek terjedelmükben és felépítésükben valahol a novella és a regény között helyezkednek el. A kisregények gyakran megőrzik a novella tömörségét és koncentráltságát, de mélyebb jellemrajzot és hosszabb cselekményt mutatnak be, akár a regények.

Egy művön belül az egyes fejezetek is lehetnek novellajellegűek, amelyek különálló történetekként olvashatók, mégis egy nagyobb egységbe illeszkednek, létrehozva egy regényszerű teljességet. Az ilyen szerkesztésmód például a novellafüzéreknél figyelhető meg, ahol a történetek együttesen egy nagyobb narratívát vagy témát rajzolnak ki. Ezek a művek gyakran a novella tömörségét és erejét használják ki, miközben a regény szerkezeti sokszínűségét és komplexitását alkalmazzák. Az átfedések lehetővé teszik a két műfaj összefonódását, és egy-egy művön belül is harmonikusan megjelenhetnek, gazdagítva az irodalmi élményt.

Azonban idővel helyénvalóbb elengedni ezeket a konvencionális elvárásokat, és hagyni, hogy a mű saját önálló narratív formájában bontakozzon ki. Az olvasó számára az ideális megközelítés az, ha mellőzi a megszokott narratív struktúrákat, és hagyja, hogy a sorsszerűség és dinamika együttes harmóniája által formálódó utazás vezesse, amely a mű adaptálásának lehetőségét is magában hordozza, akár egy filmműfaji kontextusban is. A mű korokat és érzeteket hoz testközelbe, a *camera-eye* technikának köszönhetően, amely lehetővé teszi, hogy az olvasó az elbeszélő szemén keresztül fedezze fel a regény világát. Ez tulajdonképpen a kaleidoszkópírás és -olvasás lényege. A kaleidoszkóp fizikai értelemben egy optikai eszköz, amely tükrök és különböző színes üvegdarabkák segítségével szimmetrikus, színes mintázatokat hoz létre. Amikor a néző az eszközbe pillant, és elforgatja azt, a benne lévő üvegszilánkok és más elemek a tükrök közötti visszaverődések révén új és új képeket alkotnak. Ezek a minták soha nem ismétlődnek meg pontosan ugyanúgy, hanem minden mozdulattal új kompozíciót hoznak létre, ami a kaleidoszkópot a folyamatos változás, az összetettség és az esztétikai harmónia jelképévé teszi. A kaleidoszkóp jellegzetessége, hogy bár minden eleme különálló, az összehatás egy komplex és összefüggő látványt teremt.

Irodalmi kontextusban a kaleidoszkóp hasonló jelentéssel bír. Az irodalmi művek esetében a kaleidoszkópszerűség arra utal, hogy a történet vagy alkotás több, egymástól eltérő, ám egymással összekapcsolódó elemből épül fel. Ezek a különböző részek – például szereplők, cselekményszálak, helyszínek vagy témák – önmagukban is teljes értékűek és jelentőséggel bírnak, de amikor együttesen olvassuk vagy értelmezzük őket, egy nagyobb, egységes egészzé állnak össze. Az irodalmi kaleidoszkóp tehát az egymást kiegészítő történetekből szőtt szövet, amely változatos nézőpontokat és összefüggéseket tár fel, miközben megőrzi a részek önálló értékét és különlegességét.

A *Budapest Nagyregény* kiváló példa erre a kaleidoszkópszerű szerkesztésmódra: mozaikszerű felépítése abban nyilvánul meg, hogy az egyes fejezetek különálló részekként léteznek, de amikor az olvasó végigköveti mindet, akkor egy átfogó képet kap Budapest életéről. Ahogyan a kaleidoszkóp különböző színes darabkákból épít fel egy összefüggő és harmonikus képet, úgy áll össze a regény is egy nagyobb narratívává a különböző kerületek történeteinek keresztül. Az egyes történetek, mint a kaleidoszkóp szilánkjai, különleges, önmagukban is jelentős elemek, de együtt olvasva egységes és dinamikus képet adnak a városról. A hatodik kerületről író Fehér Renátó is erre a metaforára utal, ami illeszkedik a történet fragmentált, mozaikszerű szerkesztési elvéhez: „A terézvárosi hídfő felől érkezünk. [...] Az ünnepi tűzijátékot a horizont felől lövik föl, amíg nem jön a vihar, vissza pedig a folyóba potyog. [...] Nemzedékek és korszakok vonulnak át árnyékként az arcán, megülnek a szemkörnyékén.”⁷

⁷ *Budapest Nagyregény*, 128.

Ez a kaleidoszkópszerű szerkezet segíti az olvasót abban, hogy meglássa Budapest sokszínűségét és komplexitását. A különböző szerzők különböző hangjai és nézőpontjai révén a város élő, lüktető, változatos képe tárul elénk. Ez az irodalmi megközelítés nemcsak a város fizikai és történelmi aspektusait mutatja be, hanem a lakói közötti kapcsolatok, érzelmek és élmények gazdag hálózatát is. Az eredmény egy olyan regény, amely nem csupán egy történetet mesél el, hanem egy város életének sokrétű és folyamatosan változó mozaikját, amely az olvasó számára minden egyes fejezettel új perspektívát kínál.

A *Budapest Nagyregény* dinamikája abban rejlik, ahogyan a különálló fejezetek egymásba fonódnak és összekapcsolódnak, hogy egy átfogó történeti ívet hozzanak létre. Bár az egyes fejezetek önmagukban is teljes történeteket alkotnak, a szerzők közötti finom kapcsolódási pontok és motívumok segítenek megteremteni az egység érzetét. Az olvasó az egyes fejezetek során felfedezhet visszatérő szereplőket, témákat vagy eseményeket, amelyek összekötik a különböző kerületek történeteit. Ezek az ismétlődő elemek megmutatják, hogy Budapest lakóinak élete, bár eltérő kerületekben zajlik, szorosan összefonódik, hiszen a város története közös és egymásra épülő élményekből áll.

A történetek közötti összefüggésre gyakran a szereplők közötti kapcsolatok révén derül fény, ahol egy-egy karakter visszatér más fejezetekben, vagy egy korábbi esemény hatása később bontakozik ki egy újabb részben. Az olvasó számára ez a dinamika azt az érzést kelti, mintha egy rejtett hálót tárna fel, amely átszövi a regényt, és a különálló történetek egy nagyobb, egységes történetmozaikká állnak össze. Az irodalmi eszközök, például az áthallások, a közös motívumok és a kerületek közötti átjárások mind hozzájárulnak ahhoz, hogy az olvasó meglássa a fejezetek közötti finom kapcsolódási pontokat, és megértse, hogy Budapest egésze több, mint a részeinek összessége – egy összetett, élő organizmus, amelynek minden darabja hozzájárul a teljes képhez. Az irodalmi művek, mint a *Budapest Nagyregény*, fontos szerepet játszanak abban, hogy helyreállítsák életterünk egzisztenciális dimenzióját, visszaadva a város térbeli időbeliségét, amelyet a kartográfiai és urbanisztikai nézőpontok gyakran nem képesek teljes mértékben kifejezni. Az irodalom képes újra középpontba helyezni az emberi szubjektumot a város topográfiájában, és lehetőséget biztosít arra, hogy a helyek és épületek ne csupán statikus, hanem dinamikus, élő entitásként jelenjenek meg. A „humanista földrajz” néven említett fenomenológiai földrajzhoz kapcsolódva pedig az irodalom tágítja a térről és a városról alkotott tudásunk horizontját, kiterjesztve annak elemzését a mindennapi élet, a történetiség és a szubjektív tapasztalatok dimenzióira.⁸ A *Budapest Nagyregény* tehát olyan formát ad a városnak, amelyben az emberek és a tér kölcsönhatása a narratívában és a karakterekben ölt testet,

⁸ Minderről részletesen lásd: DESBOIS, Henri, *The map and the text, a geographic reading of wandering rocks* (Ulysses, by Joyce, chapter 10). *L'Espace géographique* 45.4 (2016): p. 355–367.

így a földrajzi és városi tudományok területén túlmutatva új módon közelíti meg a város társadalmi és kulturális kontextusát.⁹ Ezek az elbeszélések, még címükben is, burkoltan hordoznak társadalomkritikai utalásokat, amelyek az adott korszakra reflektálnak. Az irodalom és a mindennapok összefonódnak, mélyebb befogadást igényelnek, és ezzel a hang, mely univerzális, különböző világokat és perspektívákat hoz össze, amelyek együttesen alkotják a regényvilágot.

A történetvezetés kezdeti szakaszai nem igényelnek külön felvezetést, akárcsak egy film nyitójelenetei. „Ahogyan öregszem, egyre szarabbul viselem az elvonási tüneteket. Ha nem kapom meg az adagomat, nyugtalan leszek.”¹⁰ A leírás gyakran túlzottan részletező, ami néha unalmas lehet, és elnyomhatja a cselekvés igényét, nominális stílus helyett inkább laposnak hat. A Tompa Andrea által írt fejezet, amely a IV. kerületet mutatja be, a valóságból táplálkozik, kiváló példája a regényben megjelenő kritikai hang megvalósulásának: egy független, kormánykritikus színház működését helyezi a középpontba egy régi piacsnak fölött. Ez a helyszín nemcsak a helyi kulturális élet kihívásaira, hanem a tágabb társadalmi-politikai problémákra is reflektál. „Elnök Úr, ne feledje, hogy holnapra bejelentkeztünk a roma kisebbségi önkormányzathoz, ez nagyon fontos. [...] És miről fogunk beszélgetni velük? A romákkal. A gondjaikról, helyzetükről, gondolom. [...] Kicsit érdemes készülni, teszi hozzá, mindig jó, ha az ember tud konkrétumokat, jobban tudunk kérdezni is. Majd biztos roma aktivisták videóit fogom nézegetni ma éjjel.”¹¹ „Ágnes posztolta a botlatóköveseket pár sorral, elég jól alakulnak a lájkok.” „Andor elindul, aztán visszafordul, készít egy szelfit a színház bejáratánál”.¹² Az elmaradt előadás lázadás vált ki a nézőkből, illetve a mű feltételezett olvasójából egyaránt. „[A] mai előadás elmarad, mert a független színházakat az állam nemhogy nem támogatja, végképp halálra ítélte.” Költői kérdéseket tesznek fel, amelyre a válaszokat voltaképpen mindenki tudja: „Kell-e az államnak támogatni a kultúrát? Milyen kultúrát? Kiét?”¹³ Felvetődik a kérdés, hogy a politika hatalmi ágenciája akár egy színház életét is megsemmisítheti. Az önirónia, a társadalomkritika létjogosultsága is megjelenik a fejezetben: Andor, a politikus, képviselő, önmagát parodizálja és kritizálja viselkedésével. „Sajnos a legkormánypártibb kerületekből nincsen adatunk, mert ugye oda nem hívnak bennünket.”¹⁴ A képviselő úr a színházat követően beleszöppen a hétköznapi, egyszerű emberek életébe: szemetet szed az úton és munkásokkal találkozik össze. „Csapot keres, nincs, nyilvános vécét sem talál.”¹⁵ A

⁹ *Uo.*

¹⁰ *Budapest Nagyregény*, 13.

¹¹ *Uo.* 80.

¹² *Uo.* 81.

¹³ *Uo.* 86.

¹⁴ *Uo.* 87.

¹⁵ *Uo.* 91.

világok találkozásának egyik esete ez, összekapcsolja a magas politikai elit és az egyszerű emberek hétköznapjait, problémáit. A képviselő a saját bőrén tapasztalja meg a hétköznapi valóságot, de rövid idő múlva már a „szerepéhez” hű maradván képes élni nyilvánosság felé mindennapjait.¹⁶ Az obszcén vagy csúnya beszéd nagyon sok szövegre jellemző: „A kibaszott díler meg késik, állandóan szopot, ugyanis jó ideje nem fizetek neki. Évek óta nincsen bevételem.”¹⁷ A tizedik fejezet különösen meghatározó, hiszen az egész mű világát visszaadja naplójellegével, s szinesztézia alkalmazásával állítja párhuzamba a helyszínt (Kőbánya)¹⁸ és a sörgár szagát. „Ez a Kőbánya név nekem olyan, mint ez a bűdös. Itt sokszor nagyon bűdös van. Laura mondta, hogy ez a sörgár szaga.”¹⁹

A Mán-Várhegyi Réka írásában megjelenő kislány története esélyt kínál a kilépésre és változtatásra, gyermekhangon. Az emlékkultusz végigvonul a művön, ez a narratíva ötvözi az egyént, a teret, a naplót. A vizuálisan megtapasztalt valóság gondolatai kurziváltak, elkülönülnek a narrációtól, hitelesen bemutatva az én individuumát: a tapasztalást és a felnövekvő éveket egy tinédzserré érő gyermek szemszögéből. „A kép hátoldalán a felirat: »a csapat«. Négy férfi áll egymás mellett talán egy romos lépcsőházban, pincében, mögöttük a falról nagy foltokban hiányzik a vakolat.”²⁰ A hitelesség fogalma kulcsfontosságú, de egyáltalán szükségszerű ezt megkérdezni egy ilyen mű kapcsán? Az elbeszélő ismeri a világot, amelyről ír, és egy tudáskeretet használva hitelesen ábrázolja azt.

A művet nem lehet egyszerűen a fikció és a valóság (reális kerületek, reális Budapest) dichotómiájában elhelyezni, mivel egy harmadik kategóriába tartozik: hiteles, további magyarázat nélkül. A mű igyekszik fenntartani azt a látszatot, hogy az olvasó ne is gondoljon hiteltelenségre, hogy ez a város nem létezik, vagy a fejezet csak kitaláció. A fejezetek közötti váltakozás azonban fokozza az olvasóban a hitelesség és hiteltelenség érzésének mértékét, és az irodalmi műfaj kísérleti példaként állja meg a helyét. Mint olvasmány, képes fenntartani az érdeklődést, miközben saját magából építkezik, és meghaladja a hagyományokon nyugvó énelbeszélést, felszámolva az individualista szemléletet a kortárs irodalomban, és arra ösztönzi az olvasókat, hogy túllépjenek az önmagukról szóló írások stílusának konvencióin.

A kötet nemcsak egy olvasmány, hanem egy kulturális projekt része is: az olvasók egy dinamikus változó, modern kísérleti szólamon keresztül fedezhetik fel Budapest történeteit. *A Budapest Nagyregény* tehát nem csupán egy könyv, hanem egy élő, szüntelenül alakuló emlékmű.

¹⁶ Uo. 86.

¹⁷ Uo. 13.

¹⁸ Uo.

¹⁹ Uo. 191.

²⁰ Uo. 197.

Bibliográfia

- JAMES, William, „The stream of consciousness” *Psychology* (1892): 151–175.
<https://doi.org/10.1037/11060-011>
- DESBOIS, Henri, „The map and the text, a geographic reading of wandering rocks (Ulysses, by Joyce, chapter 10).” *L’Espace géographique* 45, 4 (2016): 355–367.
- KOLOZSI Orsolya, „Gangviták, szigetséták, paneltragédiák - paneltragédiák - Budapest 150 éve kortárs íróktól”, (hozzáférés: 2023. november 17.) *Könyves Magazin* (online).
Budapest Nagyregény, szerk. PÉCZELY Dóra, SZEDER Kata, TASNÁDI István, VALUSKA László
Budapest, Budapest Brand Nonprofit Zrt., 2023.
- „Budapest Nagyregény: 23 kerület története 23 szerző tollából – újabb részletet mutatunk”
Litera (Hozzáférés: 2023. november 17.) <https://litera.hu/irodalom/elso-kozles/budapest-nagyregeny-23-kerulet-23-szerzo-tollabol-ujabb-reszletet-mutatunk.html>
- DZSUBÁK Tamás, „Budapest Nagyregény: Szabó bácsiék reménytelen harca a Széna téren”.
Index, 2023. november 18. Online elérhető (hozzáférés: 2024. november 18.).
- Encyclopaedia Britannica szerkesztősége, *James Joyce*, Encyclopaedia Britannica. Online elérhető (hozzáférés: 2024. november 24.).
- MELHARDT Gergő, „Oda érünk, ahová jöttünk” (*Budapest Nagyregény*, szerk. Péczely Dóra, Szeder Kata, Tasnádi István, Valuska László), *Alföld*, 75. évf., 4. sz., 2024, 107–112.
Budapest Brand, *Gyere, gyere, bárki is: Csináld egy Budapestet! A Budapest Nagyregény projekt bemutatóján jártunk*, 2023. november 21., Budapest Brand, <https://litera.hu/magazin/tudositas/gyere-gyere-barki-is-cinalj-egy-budapestet.html>